

'כל כיור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו – אין מקדשין בו' – נראה שבדיעבד אם קידש מכלי קטן – אינו מעכב (זבח תודה. וכ"מ בשפת אמת להלן).

'ככתבם וכלשונם'

'... ואם תשאל, מאי שנא תפילת השחר מתפילת המנחה וערבית (לענין נטילת ידים בברכה) – יש לומר לפי שבשחר אנו נעשים כבריה חדשה, דכתיב (איכה ג, כג) **חדשים לבקרים רבה אמונתך וכמו שבא להם ז"ל במדרש (איכ"ר ג, ח).** וצריכין אנו להודות לו יתברך על שבראנו לכבודו לשרתו ולברך בשמו. ועל דבר זה תקנו בשחר כל אותן ברכות שאנו מברכין בכל בוקר ובוקר. ולפיכך אנו צריכין להתקדש בקדושתו וליטול ידינו מן הכלי ככהן שמקדש ידיו מן הכיור קודם עבודתו...' (שו"ת הרשב"א ח"א קצא. ונכפל ב'מייחסות' קצד, והובא בב"י ריש או"ח. וע"ע צדקת הצדיק רלח).

'ענין רחיצת הכהנים מהכיור הוא ענין סילוק והסרת נגיעה; כי 'רחיצה' מורה על זה וכמו שנאמר אצל עגלה ערופה (דברים כא, ו) ורחצו זקני... ואמרו ידינו לא שפכו... והוא שאמרו שאין להם שום נגיעה וחלק בזה המעשה. וגם הכהן העובד הוצרך לרחיצה, היינו שיסיר נגיעתו, ומבטל דעתו ורצונו נגד הש"י, היינו שאינו עובד רק מה שהש"י חפץ.

וכן אשר נצטוינו ליתול ידינו שחרית וקודם סעודה, הוא גם כן קודם שיתחיל האדם לעסוק בצרכי הגוף צריך תפילה להש"י, באם שיבוא לידו דבר מעניני העולם-הזה שהוא ח"ו נגד רצון הש"י, אז הוא מבקש מהש"י שיטול ויסיר את תאוותו מזה. ואף גם בדבר היתר נמצא גם כן טוב והיפוכו, כי באם יאכל האדם דבר היתר וילך אחר כך בכח הזה ויעשה עבירה, אז נגלה הדבר כי לא קיבל כח הטוב שבזה הדבר, ועל זה הוא הרחיצה; שהוא תפילה להש"י שבכל דבר לא יקבל רק כח הטוב שנמצא, כי 'נחלה הבאה לו לאדם ממקום אחר – מתנה עליה שלא יירשנה'. ולזה קבעו לומר פרשת הכיור קודם התפילה וקודם פרשת הקרבנות, היינו שלא נתפלל רק על מה שהש"י חפץ' (מי השילוח תשא. וע"ע צדקת הצדיק ו).

דף כב

'בין שאין בהן רביעית' – אף על פי שאין אפשרות מעשית לקדש ידיו עד הפרק ורגליו עד הסוכך (= הבשר שמעל עצם העקב. ע' תוספתא ידים ב, א) בכמות הפחותה מרביעית – לא באה הברייתא אלא ללמדנו שיעור נפח הכלי. אכן יצטרך ליטול מים נוספים להשלמת הקידוש (עפ"י זבח תודה).

'ועשית כיור נחשת – לנחשת הקשתיו ולא לדבר אחר' – נראה לפרש, מכך שכתוב כיור נחשת וכנו נחשת והיה די לכתוב 'כיור וכנו נחשת' – משמע שאין דינם שווה [ו'פירש"י צריך עיון קצת'] (שפת אמת).

'משלים למי כיור' – לשיעור קידוש ארבעה כהנים. מכאן משמע ששיעור זה שאמרו, אינו שיעור בנפח הכלי אלא בכמות המים הנצרכת להיות בכיור בשעת הקידוש.

ואמנם די בכמות זו בתחילת נתינת המים לכיור [בשעת הקידוש הראשון ממנו], אבל לאחר מכן כשנתמעטו המים ע"י קידוש הכהנים, אפשר לקדש מהנותר, גם אם פחתו משיעור זה (זבח תודה). ובספר שפת אמת (לעיל יט:) צידד בדעת הרמב"ם (ביאת מקדש ה, יג) שצריך למלאותו בכל פעם שנחסר משיעור זה. ומדברי רש"י יש מדייקים (ע' מלאכת יו"ט ועוד) שהוא שיעור שנאמר בכלי ולא שיעור בכמות המים שבשעת הקידוש.

מש"כ שצריך שיהא שיעור במים 'בשעת הקידוש הראשון' – אם כי אין זה מפורש בזבח תודה, והיה ניתן לפרש בדבריו שאפילו אם היו שם מים כשיעור זה בעת נתינתם שם ואח"כ נתמעטו, גם אם נתמעטו לפני הקידוש הראשון כשר, אך נראה שזו היא כוונתו, ע"ש. ומוכרח הדבר ממה שאמרו גבי 'נתן סאה ונטל סאה' שכשם שכשר במקוה כן כשר למי כיור, והיינו שהיה שם כשיעור והוסף מי פירות והחסיר המים כנגדם. ואם היה די במה שהיו המים כשיעור בתחילה, אף קודם הקידוש הראשון, לא היה כלל מקום דיון בדבר, שהרי היה שם שיעור שלם קודם שערב המי-פירות ואין צורך כלל להשלמת שיעור בהם – אלא מוכח שצריך על כל פנים בעת הקידוש הראשון שיהא שם שיעור זה, ועל כן יש מקום לדון אם מי פירות משלימים השיעור.

וע"ע: חדושי הגרי"ז והגר"ס – לעיל יט: משנת ראשונים – ביא"מ ה, יג, ב'שביל הקדש' אות א.

'אי דפרה שוחה ושותה ממנו, אפילו לרביעית נמי... אלא למעוטי יבחושין אדומין, אפילו בעינייהו נמי, דהא תניא...' – מכך ששינה השאלה, שלענין טיט שאל 'אפילו לרביעית נמי' ולענין יבחושין 'אפילו בעינייהו נמי', יש לשמוע שטיט הנרוק שכשר כשפרה שוחה ושותה, אינו כשר אלא להשלים אך לא כשכולו או רובו טיט. [אבל אין לומר לאידך גיסא; לעולם אפילו כולו טיט כשר, והעדיף קושית 'אפילו לרביעית נמי' מקושית 'אפילו בעינייהו' – שלפי זה נצטרך לומר שיבחושין אדומים אינו מועיל לרביעית, והלא מבואר בפוסקים (או"ח קס) שכשרים לנטילת ידים, ועל כרחק קושית 'אפילו לרביעית' אינה עדיפה, ואם כן חוזרת הקושיא מדוע לא הקשה לעיל 'אפילו בעינייהו נמי' – משמע שאינו כשר בעיניהו אלא להשלמה]. וצריך עיון בפוסקים (זבח תודה).

לא הבנתו ספקו, הלא מבואר בתוס' שטיט הנרוק אינו כשר לטבול בתוכו, ולכאורה מיירי בפרה שוחה ושותה, שאם לא כן אפילו אינו משלים, כמו שאמרו כאן (וע' בשו"ע יו"ד רא, לב) – הרי שטיט אינו מועיל אלא להשלמת שיעור. ולפרוש רש"י שהביאו התוס' יש לומר שלענין יבחושין דוקא העדיף להקשות 'אפילו בעיניהו' משום הברייתא המפורשת שמטבילין בעינו של דג, ומשמע אפילו כולו (וע' גדה כד: מעשה דאבא שאול). אבל גבי טיט הנרוק כיון שאין למקשה מקור מפורש, מעדיף להקשות מצד הסברא שצריך להועיל גם לענין נטילה, אך י"ל שהוא הדין לענין 'בעיניהו'. עוד נראה לכאורה שטיט הנרוק לעולם רובו מים, כי הלא הטיט בעצמו הוא יבש אלא שמגובל עם רוב מים, ואם כן מובן שלא אמרו 'אפילו בעיניהו נמי' – כי לעולם הטיט בעצמו הוא רק בגדר 'משלים' ואינו בעינו ממש. ומ"מ לדעת התוס' אין לטבול אלא במקום הצלול ולא במקום תערובת הטיט כנוצר.

(ע"ב) 'וצריכי, דאי כתב רחמנא ערל בשר משום דמאים, אבל ערל לב דלא מאיס אימא לא, ואי אשמעינן ערל לב...' – הב"ח והפריי'חדש פסקו [דלא כמגן אברהם] שכהן ערל לא ישא כפיו. ויש מקשים על כך (ע' פמ"ג) מאי שנא מכהן בעל מום שרשאי לישא כפיו כמבואר במסכת תענית, על אף שאם עבד במקדש חילל עבודה.

ויש לומר על פי המשתמע מסוגיתנו, שערל לב וערל בשר שוים הם במהותם, שניהם דומים ל'בן נכר' – זה באמונתו וזה בגופו, ועל כן הוצרכו לעשות 'צריכותא' בין שניהם. וגם במקרא שביחזקאל נכללים שניהם במושג הכללי 'בן נכר': בהביאכם בני נכר – ערלי לב וערלי בשר, להיות..., הלכך יש לומר

שערל שונה מ'בעל מום' באשר הוא דומה לבן-נכר, שאין לו שייכות לתפקידי הכהנים כלל וכלל (ע"פ) אגרות משה או"ח ח"ב לג, ב).

– בגדרו של 'ערל לב' שאין לבו לשמים, שמחלל עבודה – כתב בשו"ת אחיעזר (ח"ג ג) בדעת הרמב"ם (ביא"מ ט) והתוס' (כאן), שאין בכלל זה אלא מומר לעבודה זרה, אבל שאר רשע – אינו פוסל. ואפילו מחלל שבת בפרהסיא. (וכן יש בגבורות ארי תענית יז. וכן משמע בשו"ת אגרות משה ח"א לג שהכשיר מדינא לנשיאת כפים). ובזבח תודה (כאן) נסתפק לענין מחלל שבת בפרהסיא, שמא מחלל עבודה. (ובסוף מנחות נקט שאפיקורס וכופר – בכלל בן נכר הוא, ע"ש).
ואולם ברש"י לעיל (יח סע"ב) משמע שכל רשע הרי הוא בכלל זה שנתנכרו מעשיו (ע"ש באחיעזר ובח"ד פח).

[בשו"ת שבת הלוי (ח"ב קעב) נשאל אודות מי שפדה בנו לכהן המחלל שבת בפרהסיא, ונקט שם שצריך לפדותו שוב. ובתוך דבריו כתב שדבר פשוט הוא שמחלל שבת בפרהסיא מחלל עבודה (וכן נ' שנקט בפשיטות בשו"ת דובב מירשים ח"ב ו). ולא זכר שר מדברי האחרונים הנ"ל. ולפי שיטתם יש לומר שיצא בנתינה לכהן המחלל שבת בפרהסיא, ולכאורה יש לחוש לשיטתם שאם חזר ופודהו כראוי, עכ"פ לא יברך, שמא יצא בפדיון הראשון. וצ"ע].

'אבל ערל דלבו לשמים אימא לא' – שיטת רש"י (כאן ובכמה מקומות) וכמה ראשונים (עתוס' רמב"ן ורי"ד יבמות עא, ועוד), שהערל המוזכר בכל מקום לענין אכילת תרומה וקדשים ולענין עבודה, זהו שמתו אחיו מחמת מילה, שאסור למולו עתה משום הסכנה. ורבנו תם (מובא בתוס' כאן ובגיגה ובתוס' ישנים יבמות ע) חולק וסובר שערל כזה מותר בתרומה, והערל המדובר כאן הוא זה שלא מל את עצמו במזיד או מחמת פחד. יש אומרים שהמקור לשיטת רש"י הוא מכאן, שהערל שהצריך הכתוב לאסרו באכילת פסח – לבו לשמים, והיינו שאין בערלותו שום איסור, וזהו ערל שמתו אחיו מחמת מילה. וכן מבואר בפירוש רש"י על התורה (שמות יב, מה) על הפסוק וכל ערל לא יאכל בו – 'להביא את שמתו אחיו מחמת מילה, שאינו מומר לערלות, ואינו למד מבן נכר לא יאכל בו' (ע' פרי יצחק ח"א לג).
אמנם רבנו תם יסבור כפי שבארו הראשונים (תוס' כאן ובראשונים ברפ"ח דיבמות) שגם זה שלא מל עצמו מפני הפחד מהכאב או מהמילה עצמה, גם הוא בכלל 'לבו לשמים', וא"כ אין מקור לחדש שגם זה שהדין מונעו מלמול משום הסכנה, גם הוא בכלל 'ערל' שאינו אוכל בפסח ובתרומה.

רבנו תם דימה ערל שמתו אחיו מחמת מילה לתינוק פחות משמונה ימים שנסתפקה הגמרא ביבמות האם מותר לסוכו בשמן תרומה, שכיון שאין חיוב למול עתה, שמא אין איסור באכילת התרומה, כי לא מציאות הערלה היא הגורמת לאסור אלא התרשלות בקיום המצוה, וכל שאין לו עתה מצוה, כתינוק זה שלא מלאו לו שמונה, או שאינו מצווה עתה למול מפני סיבה אחרת כגון שמתו אחיו מחמת מילה – אפשר שמותר בתרומה.

דרכים שונות נאמרו להסביר לשיטת רש"י את החילוק בין ערלות שלא בזמנה למי שמתו אחיו מחמת מילה. אחד ההסברים הוא שבערלות שלא בזמנה הסתפקה הגמרא לומר שאין כאן 'ערלה' כלל, שאין שם ערלה בפחות משמונה (בשם הגר"ח מבריסק וצ"ל). [בספר שם משמואל (לך) המשיל הערלה לקליפת הפרי, כמו הקליפה שהיא פסולת לפרי, כך הערלה פסולת לגוף, וכשם שאין קליפה לפרי שלא הבשיל עדיין, כך אין הערלה נחשבת כפסולת הגוף אלא במלאת לו שמונה.

‘תקע להו ריש לקיש לדרומאי’ – רש”י: צעק להם קול גדול, [וכמו ‘תרנגול שתקע בכלי זכוכית’ ב”ק יח; ‘התוקע לחברו’ שם רפ”ג, ועוד].
 וכיוצא בזה מצינו בריש לקיש (בקדושין מד.) ‘וצווח ריש לקיש כי כרוכיא...’. [ויש להעיר גם מלעיל ה. ‘רמי ריש לקיש על מעוהי בי מדרשא ומקשי...’].
 [בהגהת הב”ח מובאת גירסת ספרים אחרים: ‘ריש גלותא’ במקום ‘ריש לקיש’. ואולם כתב בגליונות קה”י שעל פי מה שמשמע קצת ביבמות (מה.) היו זקני דרום בארץ ישראל, ולפיכך גירסתנו ‘תקע להו ריש לקיש’ מיושבת יותר מגירסת ‘ריש גלותא’. וזקני דרום תנאים היו – כ”מ בתוס’. וריש לקיש ורמי בר חמא שחולקים, י”ל שסמכו על דעת שאר תנאים החולקים על זקני דרום, כמו שהביאו התוס’ מסתם משנה בפסחים ועוד.
 עוד על זיהויים של זקני דרום – ע’ במובא בספר אור הישר (הילמן). וע”ע ‘בשולי גליוני’ (לייטר) שציין לשאר חכמי דרום המובאים בדרו”ל].

‘תקע להו ריש לקיש לדרומאי... ומה במקום שנטמאו בעלים בשרץ משלחין קרבנותיהן כהן שנטמא בשרץ אינו מרצה, מקום שנטמאו בעלים במת שאין משלחין קרבנותיהן כהן שנטמא במת אינו דין שאינו מרצה’ – אם תאמר מאי ק”ו הוא זה, הלא מה שהבעלים משלחים קרבנותיהם בשרץ היינו משום שראויים לאכילה בערב, ואין כאן קולא בעצם טומאת שרץ טומאת מת, א”כ לענין כהן שנטמא מה מקום יש לחלק ביניהם? יש לומר דוקני דרום על כרחך אינם מתחשבים בסברא זו, שהרי למדו מכפרין כמתכפרים, שבגלל שטמא שרץ אינו נדחה לפסח שני לא הותרה טומאת שרץ בציבור כלל ועל כן אין הציץ מרצה עליו בדיעבד, הרי שסוברים שאעפ”י שתחילת הדין הוא משום שטמא שרץ ראוי לאכילה בערב שלא כטמא מת, מ”מ סוף דינא הוא שבשרץ לא מצינו ריצוי ציץ. ועל סמך הנחה זו שסוברים הם, הקשה עליהם ריש לקיש.

דף כג

בסוגית זקני דרום ובמסתעף – ע’ שער המלך הל’ קרבן פסח ו,ב; חדושי הגר”ח שם ו,א ביאת מקדש ד,ו; זכר יצחק ח”א סט; מנחת ברוך דיני ק”פ כא; אבן האזל ביא”מ ד,יב; חזון איש זבחים ד וב’תשובות וכתבים’ קדשים יא יב; אבי עזרי ק”פ שם; ברכת מרדכי ח”ב י,יא ואילך.

‘מיתיבי, מפני שאמרו נזיר ועושה פסח הציץ מרצה...’ – הלשון ‘מפני שאמרו’ משמע שהוא מקובל איש מפי איש ואין חולק בדבר. ולכך הקשו מכאן, הגם שידוע שישנן כמה משניות דלא כזקני דרום [עתוס’]. (חדושי הנצי”ב).

(ע”ב) ‘זבמאי, אי בנזיר...’ – ודאי אף בנזיר קשה לרמי בר חמא, שהרי הוא מעמיד משנת ‘מפני שאמרו נזיר ועושה פסח... אין הציץ מרצה על טומאת הגוף’ – בטומאת בעלים במת. רק בא ליישב את הברייתא כשלעצמה, גם ללא התיחסות לדברי רמי בר חמא (מהר”ם שיף).

‘יושב מנלן, אמר רבא אמר רב נחמן: אמר קרא לעמד לשרת – לעמידה בחרתיו ולא לשיבה... העמדים – שנה עליו הכתוב לעכב’ – כבר עמדו המפרשים על דברי רש”י (לפי הנוסחאות שלפנינו. ואולם בשטמ”ק כתב בדעת רש”י דרך אחרת. וע”ע בחידושי הרמ”ה והר”ן סנהדרין פד), שמשמע שהיושב הריהו כזר משום

ד. כהן שנטמא ונטהר, נסתפקו בגמרא שמא טעון קידוש משום הסח הדעת. ודוקא אם נטמא סמוך לשקיעת החמה, אבל נטמא גופו זמן מרובה לפני הערב שמש – ודאי הסיח דעתו וטעון קידוש. נטמאו ידיו בלבד (בטומאה דרבנן, כגון שנגע בבשר פיגול) – מטבילין ואין צריך לקדש.

ה. קידוש ידים ורגלים לעבודת פרה אדומה; רבי חייא בר יוסף אמר: מקדש בכלי שרת בפנים, ויוצא. רבי יוחנן אמר: אפילו בחוץ ואפילו בכלי חול ואפילו במקידה של חרס.

דף כא

- ל. א. האם ניתן לקדש ידים ורגלים בתוך הכיור עצמו?
ב. מה דינם של מי הכיור כאשר הכיור לא היה משוקע כל הלילה בתוך מקוה המים או המעיין, והיה משוקע בו בעלות השחר?
ג. מה דין המים כאשר הכיור לא היה משוקע בעלות השחר בבור?
ד. האם מעלים בלילה את הכיור המשוקע בבור?
א. נסתפקו בגמרא האם אפשר לקדש בכיור עצמו אם לאו, שנאמר ממנו – ולא בתוכו. וניסו להוכיח שכשר, ודחו.
פסק הרמב"ם שאין מקדשים בתוכו, ואם עשה כן ועבד – לא חילל.

ב. כיור שלא היה משוקעים מימיו בבור בשקיעת החמה או ברגע כלשהו במשך הלילה – כשר לקדש ממנו לצורך עבודות הלילה, או לעבודת האברים (שדינם להיפסל בלינת סוף הלילה אם היו חוץ למזבח) שלמחרת, כל שבשעת עלות השחר היה הכיור משוקע. אבל אם בא לעבוד בעבודות ה'מתירים', כגון זריקת הדם, קומץ וכד' – רבי חייא בר יוסף פוסל. ורב חסדא ורבי יוחנן מכשירים. מסתבר שהלכה כמותם. וכן משמע ברמב"ם (ליקוטי הלכות).

ג. המים הנמצאים בכיור מחוץ לבור בסוף הלילה, כלומר בזמן עלות השחר – נפסלים בלינה. [ולעיל (כ)]. נסתפקו בדבר לדעת רבי אלעזר בר"ש. ולדברי רבי ירמיה אליבא דראב"ש כשרים. אבל אין הלכה כראב"ש אלא כרבי הפוסל בלינה].

ד. לדעת רבי יוחנן אין להעלות את הכיור בלילה אלא לצורך תרומת הדשן, ומיד לאחר מכן חוזר ומשקעו. והטעם, כדי שיהו נזכרים לשקעו קודם עלות השחר, שלא ייפסלו (כפרש"י). ולרב חסדא – לא גזרו בכך ואין מצוה לשקעו כל הלילה אלא לפנות בוקר קודם עלות השחר, שלא ייפסלו.
צריך עיון מדוע הרמב"ם השמיט המצוה לשקעו, והלא הלכה כר' יוחנן כנגד רב חסדא (זבח תודה).

דף כב

- ל. א. האם כשר לקדש ידים ורגלים מכלי אחר מלבד הכיור? האם כשר לקדש מכנו של הכיור?
ב. האם יש שיעור למים שבכלי לקידוש ידים ורגלים?

ג. מה דינם של טיט הנדוק / הנרוק ; דבר שתחילת ברייתו מן המים; מי פירות; מי מקוה (שאינם מים חיים) – לענין טבילת הטמא; נטילת ידים; קידוש ידים ורגלים?
 ד. אלו הלכות נאמרו בטיב המים הכשרים לרחיצת קרבי הקדשים?

א. אפשר לקדש מכל כלי שרת (ורחצו... ירחצו – לרבות כלי שרת). אבל לא מכנו של הכיור (וכנו נחשת – לנחשת הקשתיו ולא לדבר אחר). וכן לא מכלי חול (ממנו – למעט). קידוש מכלי חול ועבד – עבודתו פסולה (כ:).

א. לכתחילה מצוה לקדש מן הכיור דוקא (רמב"ם). וי"ח. (וערמב"ן תשא).
 ב. נראה שכל כלי שרת שאינם עשויים בשביל תוכם, אין מקדשים מהם, כדין כנו של כיור (זבה תודה).

ב. צריך שהכלי שמקדשים ממנו יהא מכיל מים שאפשר לקדש בהם ארבעה כהנים (ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו).

יש אומרים שצריך שיתן מים בכמות זו בפועל. ויש סוברים אפילו אם רק בתחילה היתה שם כמות זו, אבל לא בשעת כל קידוש וקידוש.
 נקב בדפני הכיור ותחב שם כלי קטן (של קודש. זבה תודה) שהמים עוברים דרכו (אפילו לא חיברו ברייתו אלא תחבו בדפניו. כן צידד ב'זבה תודה') – כשר לקדש ממנו אפילו אינו מכיל רביעית מים.
 כפרש"י. ולפירוש התוס' כשר ליטול מים מן הכיור בכלי קטן ולקדש ממנו.

ג. טיט הנדוק / הנרוק; אם פרה אינה נמנעת מלשחות ולשתות ממנו – כשר להשלים מי מקוה (אפשר דוקא להשלמת שיעור ולא לכולו או לרובו. וצ"ע. זבה תודה). וכן למי כיור, ולרביעית – לנטילת ידים (כפרש"י).
 ואם הפרה אינה שוחה ושותה – אינו משלים.

דבר שתחילת ברייתו מן המים כגון יבחושים אדומים, וכן עינו של דג – מותר לטבול בתוכו.

מי פירות, וכן תמד משהחמיץ, אם נפלו למקוה של ארבעים סאה שלמות, הרי הם בטלים אליו ונעשו כחלק מן המקוה, שגם אם ייחסר אח"כ מן המים עד שנצטרך לצרף אותם כדי להשלים המקוה לשיעור – כשר. ובלבד שיישארו רוב מים כשרים (רבי יוחנן). אבל אינם מועילים להשלים שיעור המקוה כאשר נפלו לתוכו כשהוא חסר. והוא הדין למי כיור. אבל לרביעית – לעולם אינם מועילים להשלים לרביעית (שאין חשוב שיעור קטן כזה לבטלם. רש"י).

מי מקוה כשרים לטבילת טמאים (מלבד זב שטבילתו ב'מים חיים') ולנטילת ידים. ולענין קידוש ידים ורגלים – מחלוקת תנאים בדבר (רבי יוחנן); רבי ישמעאל אומר: מי כיור הם מי מעין. וחכמים אומרים: שאר מימיות הם (והלכה כחכמים). וכן אמר רבי ירמיה אמר ריש לקיש: מי מקוה כשרים למי כיור.

ד. אין כשר להדיח קרבי הקרבנות אלא במים, לא ביין ולא במים המזוגים ביין, ולא במים שיש להם שם לווי (תורת כהנים. עתוס') – יצאו מי כיור שיש להם שם לווי. (וע' בחדושי מרן רי"ז הלוי – ויקרא, במה שהעיר מדברי הימים-ב ד, וברש"י שם ובמלכים-א ז, לח). ואין צורך במים חיים דוקא, אלא גם מים מכוונסים כשרים.

לז. מהו מקור הדין שהערל שעבד פוסל עבודתו?

אמר רב חסדא: דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, מדברי יחזקאל בן בוזי למדנו; כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי. וכתביב שם לחלל את בריתי – מכאן שמחלל עבודה, הן ערל לב שנתנכרו מעשיו לאביו שבשמים, הן ערל בשר. ופרשו (יה:), דין זה גמרא גמירי להו, ואתא יחזקאל ואסמכיה אקרא. א. 'ערל לב' – פרש"י לעיל: רשע. ויש אומרים שלא מצינו שפסול אלא המומר לעכו"ם (ע' אחיעזר ח"ג ג). וב'זבח תודה' הסתפק במחלל שבת בפרהסיא. ב. 'ערל בשר' פרש"י: שמתו אחיו מחמת מילה. ור"ת פרש: דוקא אם היה מחויב למול ולא מל מדאגת צער המילה. ורבים מהראשונים חולקים עליו (ע' זבח תודה). ג. ערל שעבד – אינו במיתה (כדלהלן כג:). אבל לוקה הוא כזר (רמב"ם ביאת מקדש ו,ה. וע' אג"מ או"ח ח"ב ג,ב, ב שלהרמב"ם הערל נכלל ב'בן נכר' מהלמ"מ והרי הוא כזר, אך לא לענין מיתה. ע"ש בבאור הענין. וע' בשו"ת הרדב"ז ח"ה א'תנט). ורש"י והרמ"ה (בסנהדרין פג-פד). כתבו שאינו לוקה.

דפים כב – כג

לח. א. טמא שעבד במקדש, האם עבודתו כשרה או פסולה?

ב. טמא שרץ, האם שוחטים וזורקים עליו קרבן פסח או נדחה לפסח שני?

ג. רוב הציבור או כהנים שנטמאו בטומאת שרץ, האם עושים את הפסח בטומאה?

ד. האם טמא מת משלח קרבנותיו? ומה דין קרבן פסח שנשחט על טמא מת?

ה. על מה הציץ מרצה ועל מה אינו מרצה?

א. במשנה מפורש שהטמא שעבד במקדש עבודתו פסולה. ואמרו בגמרא בשם זקני דרום, לא שנו אלא בטמא שרץ (או בשאר טומאות כגון זיבה וצרעת), אבל טמא מת – עבודתו כשרה, מתוך שהציץ מרצה בציבור להקריב בטומאת מת לכתחילה, מרצה גם ביחיד בדיעבד. ואילו רמי בר חמא וריש לקיש (וכ"ה לכמה תנאים וכמה סוגיות במסכת פסחים. עתוס') חלקו על שיטתם.

א. הלכה כדעת שאר החכמים שגם טמא מת עבודתו פסולה.

ב. טמא מת בשביעי שלו; כתבו התוס' שדינו כטמא שרץ ועבודתו פסולה אף לדעת זקני דרום.

ואין נראית כן שיטת הרמב"ם.

ב. נחלקו אמוראים (בפסחים ז) האם שוחטים וזורקים קרבן פסח על טמא שרץ [או טמא מת שחל שביעי שלו בערב הפסח] שהוא ראוי לאכול בערב. מבואר בסוגיא שזקני דרום סברו ששוחטים וזורקים על טמא שרץ.

הרמב"ם פסק שאין שוחטים עליו עד שלא טבל (ביא"מ ב,יב; ק"פ ו,א). ויש שכתב שגזרה דרבנן היא (ע' שער המלך ק"פ ד,ה; קרן אורה).

ג. זקני דרום סוברים שטומאת שרץ אינה נדחית בציבור אלא שולחים פסחיהם על ידי טהורים. ומשמע בגמרא שזהו רק לפי ההנחה ששוחטים וזורקים על טמא שרץ, שהואיל והיחיד אינו נדחה לפסח שני, אין הציבור מקריבים בטומאה. אבל למ"ד אין שוחטים – כיון שהיחיד נדחה לפסח שני, בציבור קרב בטומאה. (אמנם לכתחילה חייבים לטבול שהרי לדברי הכל שוחטים וזורקים על טבול יום דשרץ, אך נפ"מ בדיעבד כשלא טבלו. וע' חו"א ד,ה).